

порцій у соціально-економічному розвитку регіонів. Лідерами визначено м. Київ (з великим відривом), Харківську та Львівську області, аутсайдерами – Київську та Одеську області.

3. Основним недоліком цієї методики визначено обмеженість використання або повна відсутність статистичних даних (наприклад, технічна оснащеність бібліотек та музеїв, доступ бібліотек і музеїв до Інтернет, частка електронних каталогів серед електронних каталогів бібліотек та музеїв тощо).

4. Результати розрахунків дають підстави стверджувати, що сьогодні відбулась переорієнтація “залежності” соціокультурного, діяльнісного потенціалу територій від соціально-економічного на “повну взаємоузгодженість” всіх компонентів людського потенціалу (соціально-економічного, соціально-демографічного, діяльнісного та соціокультурного) і навіть на “маргіналізацію” основних фондів, витрат виробництва, приватного власника внаслідок об’єднання науки і освіти, культури і техніки.

Література:

1. Лібанова Е.М. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз: моногр. / Ред.: Е.М. Лібанова; НАН України. Ін-т демографії та соц. дослідж. – К., 2007. – 327 с.
2. Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі XX-XXI століть: нові пріоритети : монографія / М.І. Долішній. – К. : Наук. думка, 2006. – 512 с.
3. Жилєнкова М. Напрями удосконалення інформаційного забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів України / М. Жилєнкова // Статистика України: Наук.-інформ. журнал. – 2009. – №2. – С. 62-64.
4. Ткачук І.В. Складові та фактори регіонального людського розвитку (на прикладі Івано-Франківської області) / І.В. Ткачук // Статистика України. – 2009. – №4. – С. 76-80.
5. Казанцев А.К. Информационно-технологические ресурсы российских регионов: оценка и сравнительный анализ / А.К. Казанцев, Е.Г. Серова, Л.С. Серова // Информационные ресурсы России. – 2008. – № 6. – С. 5-9.
6. Методика збору статистичної інформації та її обробки для визначення показників національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства / Інформаційно-аналітична фірма ЕКСОР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecsor.com.ua/>. – Назва з екрану.
7. Дані Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.
8. Айвазян С.А. К методологии измерения синтетических категорий качества жизни населения // Экономика и математические методы. – 2003. – Т. 39. – № 2. – С. 33-53.
9. Вітлінський В.В. Моделювання економіки: навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 408 с.

УДК 658:338.152

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АПК В УКРАЇНІ

Жарун О.В., доцент

Уманський національний університет садівництва

Проаналізовано сучасні проблеми агропромислового комплексу, спрогнозовано перспективи майбутнього розвитку АПК України.

The contemporary problems of agriculture, established forecast the prospects for future development of agriculture of Ukraine.

Постановка проблеми. У багатьох публікаціях багато уваги приділяється тим змінам, що відбулися та продовжують відбуватися у сільському господарстві України. Акцентується увага на позитивних зрушеннях, зумовлених утворенням організаційно-господарських структур ринкового типу, розвитком підприємницької діяльності та ін. Однак внаслідок поглиблення диспаритету між цінами на промислову та сільськогосподарську продукцію скоротився обсяг її виробництва, загострилися фінансові проблеми.

В українському аграрному секторі поширюються економічна нестабільність, загострюється проблема задоволення потреб населення у продуктах харчування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у наукові дослідження проблем розвитку агропромислового комплексу присвячено праці провідних вчених аграріїв таких як Бабенко А., Березовський В., Бородіна О., Прокопа І., Притула Н., Шпикуляк О., Щекович О. У процесі підготовки статті використовувалися такі методи економічних досліджень: діалектичний та абстрактно-логічний; емпіричний; статистико-економічні.

Постановка завдання. Аналіз розвитку агропромислового комплексу України за останні роки; характеристика сучасних проблем агропромислового комплексу та пошук шляхів вирішення проблем агропромислового сектора.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах агропромисловий комплекс переживає важкі часи, пов'язані зі світовою фінансовою кризою. Проблеми розвитку продовольчого комплексу зумовлені передусім нестабільністю землеробства, зокрема, коливанням погодних умов. Згідно даних Державного комітету статистики у 2009 р. обсяг виробництва валової продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств становив 75810,6 тис.грн. До державного бюджету у 2009 році надійшло від підприємств агропромислового комплексу 13,1 млрд. грн. податкових платежів, що на 42% більше, ніж у 2008 році [4].

Однією з ключових проблем агропромислового виробництва України досі є низький ступінь освоєння підприємствами сучасних інноваційних технологій, через що у галузі автоматично унеможлиблюється процес зниження собівартості сільськогосподарської продукції та зростання її якості і безпечності, які б відповідали міжнародним стандартам.

Україна – держава, яка має значні можливості виробництва сільськогосподарської продукції. Сільське господарство є одним з основних галузей матеріального виробництва, що відіграє важливу роль у житті суспільства. Однак, наш вітчизняний ринок сільськогосподарської продукції значною мірою має певні труднощі і залишається стихійним, не вистачає ринкової інфраструктури, недостатньо розробленою є правова база, не вдається налагодити масштабну біржову діяльність, бракує інформаційної та комунікаційної складової організованого ринку сільськогосподарської продукції, зберігається значний тіньовий сектор. Слід також визнати, що технологічне відставання сільськогосподарського виробництва України у порівнянні з розвинутими країнами залишається актуальним. Україна програє по головних показниках ефективності виробництва: продуктивності праці, техніко-технологічній за-

безпеченості, енергоємності, урожайності сільськогосподарських культур, продуктивності худоби, що в результаті і робить вітчизняну продукцію не конкурентоспроможною на зовнішніх ринках [3, с. 62].

Український аграрний сектор, не дивлячись на складну фінансово-економічну ситуацію, продовжує забезпечувати валютні надходження до країни. Загальний обсяг виробництва продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств за січень-жовтень 2010 р. порівняно з відповідним періодом 2009 р. скоротився на 1,2%, у тому числі в сільськогосподарських підприємствах - зріс на 0,1%, а в господарствах населення - скоротився на 2,2%. Обсяг виробництва продукції рослинництва порівняно з січнем-жовтнем 2009 р. був меншим на 3,9%, у тому числі в аграрних підприємствах - на 4,7%, в господарствах населення - на 3,3% [2].

Станом на 1 листопада 2010 р. зернові та зернобобові культури (включаючи кукурудзу на зерно) було скошено й обмолочено на площі 14,2 млн. га, (94% до площ, посіяних під урожай 2010 р.); намолочено 38,9 млн. т зерна (у початково оприбуткованій вазі), що менше на 5,3 млн. т (на 12,1%) порівняно з початком листопада 2009 р. У середньому з 1 га обмолоченої площі одержано по 27,4 ц зерна (на 2,5 ц менше, ніж торік) [2]. Господарствами всіх категорій отримано 7,0 млн. т насіння соняшнику, що на 9,7% більше порівняно з початком листопада 2009 р., при збереженні середньої урожайності на минулорічному рівні (по 15,9 ц з 1 га). Розширення площі посіву цукрових буряків для промислової переробки (на 181 тис. га, або на 56%, більше проти 2009 р.) та прискорені темпи збирання (зібрана площа на 63% більша, ніж на початок листопада 2009 р.) зумовили значне зростання їх валового збору. Загальне виробництво цукрових буряків становило 11,7 млн. т (в 1,5 рази більше) при середній урожайності 277 ц з 1 га.

У всіх категоріях господарств накопано 18,4 млн. т картоплі (по 131 ц з 1 га), що на 6,2% менше, ніж на початок листопада 2009 р. Виробництво овочів відкритого ґрунту становило 7,5 млн. т (по 166 ц з 1 га), що на 3,3% менше, ніж на початок листопада 2009 р. Виробництво плодоягідної продукції склало 1,6 млн. т (зросло на 11,2%), винограду - 0,4 млн. т (на 18,1% менше, ніж торік) [2].

Під урожай 2011 р. озимі на зерно та зелений корм (включаючи ріпак) у господарствах усіх категорій посіяно на площі 8,7 млн. га (на 10,2% менше порівняно з початком листопада 2009 р.), у тому числі зернових на зерно - 7,5 млн. га (на 7,7% менше), ріпаку - 1,1 млн. га (на 24,2% менше ніж під урожай 2010 р.). У 2010 р. обсяг виробництва продукції тваринництва порівняно з відповідним періодом 2009 р. зріс на 3,3%, у тому числі в аграрних підприємствах - на 8,6%, у господарствах населення скоротився на 0,6%.

За розрахунками, на 1 листопада 2010 р. загальне поголів'я великої рогатої худоби становило 5,2 млн. голів (на 2,7% менше, ніж на 1 листопада 2009р.), у тому числі корів - 2,7 млн. (на 3,5% менше), свиней - 8,5 млн. (на 11,6% більше), овець і кіз - 2,0 млн. (на 2,0% більше), птиці всіх видів - 219,3 млн. голів (на 5,0% більше) [2].

Поголів'я великої рогатої худоби, що утримувалося населенням на 1 листопада 2010 р., порівняно з минулорічним скоротилося на 1,1%, у тому числі корів – на 3,4%; зросло поголів'я свиней (на 11,0%), овець і кіз (на 3,2%), птиці всіх видів (на 0,9%). У домогосподарствах на початок листопада 2010 р. утримувалось 70% загальної чисельності великої рогатої худоби, у тому числі корів – 78%, свиней – 56%, овець і кіз – 85%, птиці всіх видів – 51%.

У сільськогосподарських підприємствах порівняно з 1 листопада 2009 р. відбулося скорочення чисельності великої рогатої худоби на 6,3% (у тому числі корів - на 3,9%) та овець і кіз (на 4,0%); зросло поголів'я свиней (на 12,4%) та птиці всіх видів (на 9,6%). Обсяг вирощування худоби та птиці в аграрних підприємствах (крім малих) перевищив рівень січня-жовтня 2009 р. на 9,7%, а його відношення до реалізації тварин на забій становило 108,6% (торік - 109,2%). Середньодобові прирости великої рогатої худоби на вирощуванні, відгодівлі та нагулі зменшились на 3,0%, а свиней – зросли на 1,9%.

Середні ціни продажу аграрної продукції сільськогосподарськими підприємствами за всіма напрямками реалізації за січень-жовтень 2010 р. порівняно з відповідним періодом 2009 р. зросли на 31%, у тому числі продукції рослинництва – на 42%, тваринництва – на 14%. У жовтні 2010 р. порівняно з вереснем середні ціни реалізації аграрної продукції зросли на 7%, у тому числі продукції рослинництва – на 9%, продукції тваринництва – знизилися на 2% [2].

У 2010 р. на переробні підприємства від усіх категорій господарств у цілому надійшло 10265,5 тис. т цукрових буряків (на 54% більше, ніж на 1 листопада 2009 р.), у тому числі переробними підприємствами було закуплено 4074,0 тис. т (40% усіх надходжень), надійшло на давальницьких засадах – 3973,9 тис. т (39%), надійшло на переробку власно вироблених переробними підприємствами цукрових буряків – 2217,6 тис. т (21%).

Станом на 1 листопада 2010 р. в сільськогосподарських підприємствах (крім малих) та підприємствах, що здійснюють зберігання, переробку зернових культур, було в наявності 18,9 млн. т зерна (на 16% менше проти 1 листопада 2009 р.), у тому числі 8,5 млн. т пшениці, 2,6 млн. т ячменю, 6,3 млн. т кукурудзи та 0,4 млн. т жита. Безпосередньо в аграрних підприємствах зберігалось 10,2 млн. т зерна (на 15% менше), у тому числі 4,7 млн. т пшениці, 1,7 млн. т ячменю, 2,6 млн. т кукурудзи, 0,1 млн. т жита. Зернозберігаючі та зернопереробні підприємства мали в наявності 8,7 млн. т зерна (на 17% менше), у тому числі зернозберігаючі – 6,4 млн. т (на 13% менше). Запаси насіння сояшнику становили 5,6 млн. т (на 14% більше, ніж на 1 листопада 2009 р.), із них безпосередньо в аграрних підприємствах (крім малих) зберігалось 2,1 млн. т (на 0,1% менше), підприємствах, що здійснюють його переробку та зберігання, - 3,5 млн. т (на 24% більше, ніж торік).

У сільському господарстві залишилися непогашеними 63,8 млн. грн. заборгованості із виплати заробітної плати, в тому числі по економічно активних підприємствах – 26,8 млн. грн. (42% до загальної суми заборгованості по сільському господарству), підприємствах - банкрутах - 30 млн. грн.

(47%), по економічно неактивних підприємствах – 7 млн. грн. (11%). По економічно активних сільськогосподарських підприємствах заборгованість із виплати заробітної плати протягом січня-лютого 2010 року збільшилася на 1,5 млн. грн., або на 5,8%. Саме такою є ситуація АПК у 2010 році, порівняно з 2009 роком. Якщо влада не змінить ситуацію з підтримки аграрного сектору та відшкодування ПДВ експортерам, то Україна ризикує перетворитися з впливового гравця на світовому ринку сільськогосподарських товарів не тільки в аутсайдера, а й взагалі в імпортера [1, с. 58].

Щодо перспектив майбутнього розвитку АПК України можна роздивитись на прикладі АПК розвинутих країн світу. В таких країнах як США, Канаді, Великобританії та інших набуло поширення сервісне інженерно-економічне забезпечення з боку технічних центрів крупних машинобудівних фірм, дилерських підприємств (які є економічно або юридично незалежними), практикується продаж фермерам машинобудівними фірмами техніки у кредит і постачання сільськогосподарської продукції у магазини. Так, до послуг дилерських підприємств у наведених вище країн вдаються від 70 до 90% фірм – виробників сільськогосподарської продукції [5, с. 144].

Управління конкурентним середовищем в аграрній сфері саме нашої держави набуває важливого значення для забезпечення процесу розширеного відтворення і розвитку підприємств в гармонійному поєднанні з соціальними потребами суспільства. Таким чином, розробка стратегії підвищення конкурентоспроможності підприємств аграрного сектору економіки України є одним з найважливіших народногосподарських завдань на сучасному етапі розвитку.

Висновки. Отже, сьогодні існує нагальна потреба прийняття в аграрному секторі невідкладних та ефективних заходів з метою припинення подальшого розвитку негативних тенденцій і забезпечення зростання масштабів виробництва більшості видів сільськогосподарської продукції, покращення якості продукції, поліпшення цінової кон'юнктури на споживчому ринку, тощо. Держава повинна знижувати податкове навантаження, стимулювати експорт сільськогосподарської продукції, контролювати сировинні ринки. Як бачимо, нинішня ситуація в сільському господарстві України вимагає пошуку наукових шляхів виходу з економічної кризи. Обов'язковими умовами економічного зростання галузі є створення ефективних систем ціноутворення, податкової політики, кредитування, інвестування.

Література:

1. Блоха А.В. Поліпшення забезпечення матеріально-технічними ресурсами аграрного виробництва / А.В. Блоха // Економіка АПК. – 2009. – №2. – С. 56-60.
2. Державний комітет статистики України. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Копистенко О.В. Теоретичні основи конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції / О.В. Копистенко // Економіка АПК. – 2010. – №1. – С. 61-63.
4. Проблеми та перспективи розвитку агропромислового комплексу України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://revolution.allbest.ru/agriculture/00225580_0.html.
5. Щекович О.С. Використання зарубіжного досвіду державного регулювання економіки АПК в Україні / О.С. Щекович // Економіка АПК. – 2009. – №1. – С. 140-146.